

כניסת שבת: 16:12

יציאת השבת 17:21

לדעת ר"ת: 17:54

לעילוי נשמת הגאון הצדיק כ"ק האדמו"ר רבנו מנשה בן רחל לאה ז"ע

בית מדרש רב פעלים ע"ש מרן הרב יוסף חיים ז"ע בראשות כב' מו"ר הרב אורי סבן שליט"א
עורך: אלון ארביב ס"ט הערות ניתן לשגר לת"ד 613 נתניה-050-4136465 או בדוא"ל: alon@shtaygen.co.il

דברי תורה כחדשים

תורתנו הקדושה מתארת את פטירת שרה אמנו, בהספד שנשא בעלה, אברהם אבינו ע"ה, "וַיָּבֵא אֶבְרָהָם לְסָפֵד לְשָׂרָה וְלִבְכַתָּהּ" (כג, ב), אולם המילה האות "כ" מוקטנת, ודאי לא בכדי הקטינו דוקא אות זו. ונראה לבאר בס"ד, שאברהם אבינו בכה כלפי חוץ, ולא כלפי פנים, שהרי ודאי ידע היכן מקומה המכובד בגן עדן. אם כן, אז למה בכה בעבורה? נראה לתרץ שיש צורך להראות לבני האדם שכן בכה, ולא חלילה "שמח" בפטירת אשתו, ולכן באה התורה ודקדקה באותיותיה וכתבה "ולבכתה" בכ' זעירא, שהבכי היה קצור.

נראה להוסיף עוד ביאור להקטנת התיבה "ולבכתה", בפסוק שאחרי נאמר "וַיִּקַּם אֶבְרָהָם מֵעַל פְּנֵי מֵתוֹ", חז"ל במדרש ("ב"ר פנ"ח) דרשו התיבה "ויקם", מלמד שהיה רואה מלאך המוות מתריס, דהיינו מלגלגל כנגד אברהם! וכאן נצטרך לשאול וכי איזה גלגול יש למלאך המוות כנגד אברהם שאיבד כעת את רעייתו?

ננסה להשיב באמצעות משל למלך ששלט בהמון מדינות, והוציא צו מלכותי הקורא לכל המומחים בבטחון במציאת פתרון של כיבוש מדינה שהוא יעד שלא ניתן לכובשו מחמת השטח הקשה, שמסביב למדינה בחלקה יש ים סוער, ומחלקה השני יש אדמה בוציית שוקעת, שלא ניתן להעביר לשם צבא יבשה, וכל פתרון שניסו עד כה עלה בתוהו, והמלך הבטיח לאותו מצביא פרס כספי גדול מאד, והבטחה שיזכה לקבל את תפקיד שר הבטחון.

ואכן בתוך ימים ספורים הגיעו מצביאים גדולים מכל האזור, אך בפייהם לא היה פתרון, פרט למצביא אחד, שמצא פתרון לכניסת כוחות יבשה ביבוש הביצות, ומיד כניסה למערכה, ולא איחר הנצחון להיות בידי אותו מצביא, אך אותו מצביא ספג מהלומה ושבר את רגלו וידו, אך זה לא הפריע לו. שר הבטחון (שאמור כעת לעזוב) התפלל שאותו אחד יפסיד, מי היה רוצה שאחד יבוא לקחת את תפקידו, ניסה בכל כוחו להוציא מפי אותו מצביא שנאה למלכות בעקבות המהלומה שקיבל, אך המצביא עדיין עומד בשבח המלכות, ולא רק זה, מבקש הוא לצעוד בראש הצבא, למרות שרגלו וידו שבורים, ואכן המלך שיבחו והללו.

והנמשל, אברהם אבינו שצלח בהצלחה רבה את הניסיון הגדול, "העקדה", בא לשוב לביתו ומתברר לו "השבר", רעייתו נפטרה, מיד קיבל תנחומים וספד לה במעט, ומיד חזר למציאות. תפקידו של היצר הרע זה היה לגלגל על אברהם אבינו, מדוע עשית את העקדה, הרי ממנה חזקת "אלמן"! לכן מה עשה אברהם בשביל לשבר את היצר "קם" דהיינו עזב, "ויקם אברהם מעל פני מתו", מספיק עם האבל, צריך לחזור לתפקיד שיעד לנו ה', והוא בניית בית אברהם, מיד התעסק בשידוך יצחק עם הכלה הראויה לו.

"ויהיו חיי שרה" – "ויהיו" אם תקרא מהסוף להתחלה גם יהיה "ויהיו". לרמז אל מה שאמרו המפרשים: שאם אדם עושה מצווה ומעשים טובים ביום ההוא שעבר, אינו חשוב עבר, שהרי הרוויח בו מה שעשה מעשים טובים. והוא בא לעולם בשביל כך ועשה מה שראוי לעשות. אבל אם לא עשה ביום שעבר שום מצווה, הרי היום ההוא הלך לאיבוד, שהרי לא הרוויח בו כלום! אם בשביל החיים, הרי הלך לו היום ההוא. וזה שאמר: ויהיו חיי שרה שהוא גם בקריאה למפרע ויהיו, לומר שבשביל שהיתה צדקת, אפילו הימים שעברו עליה כבר, ג"כ חשובים חיי שרה, בשביל המעשים הטובים ההם שעשתה באותם הימים.

ועפ"י זה יש לפרש את הפסוק: יראת ה' תוסיף ימים ושנות רשעים תקצרנה. והוא: כי ע"י יראת ה' שעושה מעשים טובים, תוסיף ימים, שנקראים הימים "רבים", ע"י שלא הלכו הימים לאבוד, אלא עשתה בהם רצון ה' כראוי, והרי הם תמיד לפניו ושמח בהם ונהנה בהם בכל עת שזוכר. אבל "ושנות רשעים תקצרנה", שעשו בהם מעשים רעים תקצרנה, שכולם הלכו לאבוד ולא היה בהם תועלת. ("יגל יעקב" לרבנו יעקב חיים סופר ע"ה בעל "כף החיים")

דולה ומשקה

על הפסוק: "ויאמר אברהם אל עבדו זקן ביתו המושל בכל אשר לו", דרשו חז"ל (יומא כ"ח: ה) "המושל בתורת רבו, הוא דמשק אליעזר, אמר רבי אלעזר שדולה ומשקה מתורת רבו לאחרים".

בפרשיות הקודמות כשהובטח לאברהם, "אל תירא אברם אנוכי מגן לך", שאל אברהם: "מה תיתן לי ואנוכי הולך ערירי, ובן משק ביתי הוא דמשק אליעזר", ופרש"י שם: "שהיה דולה ומשקה מתורת רבו לאחרים". ויש להבין, הרי אברהם זכה לתלמיד נאמן כאליעזר, הדולה ומשקה, ואם כן על מה היתה תלונתו, וכי כל אחד זוכה להקים תלמיד נאמן שכזה?

היחס הנכון שבין תורת הרב לדברי התלמיד, הוא להעמיד תלמיד, שמלבד ששמועותיו של רבו בהירות לו, יהיה בו כח להיות מוסיף והולך על פי מה שמע וקלט מרבו כלשון המשנה. אברהם אבינו ראה בזקן ביתו אליעזר שהוא דולה מתורת רבו ומשקה לאחרים, אבל אין לו משלו ולא כלום, ועל כן ביקש אברהם: "מה תיתן לי... ובן ביתי הוא דמשק אליעזר" - תלמיד נאמן, שאין בו כוחות רוחניים עצמאיים להיות מוסיף והולך, ואילו התורה היא פרה ורבה מגדלת ומרוממת. על הפסוק: "תורת אמת היתה בפיהו ועולה לא נמצאת בשפתיו" (מלאכי ב'), דרשו חז"ל (ירושלמי פאה): תורת אמת - דברים ששמע מפי רבו, ועולה לא נמצא בשפתיו - אפילו דברים שלא שמע מרבו. כלומר, האמת היא מה שלמד מרבו, ובנוסף לכך יש לו משלו אפילו שלא שמע מרבו, כמובן בתנאי שדברים אלו שאובים מתורת רבו, שאינם בגדר עוולה.

ד"ת לרפואת היקר והנעלה,

דודנו ר' פליקס מסעוד בן מסעודה הי"ו

הליכות מלכי

ברכת שהחיינו על פירות הדר

ידועה ההלכה ע"פ הנפסק בש"ע (סי' רכה סע' ג') ד"הרואה פרי חדש מתחדש משנה לשנה, מברך שהחיינו, ואפילו רואהו ביד חברו או על האילן, ונהגו שלא לברך עד שעת אכילה". ואכן כך האוכל פרי חדש, שלא אכל ממנו באותה השנה, לאחר שמברך על הפרי את ברכתו הראויה לו, כגון בורא פרי העץ, צריך לברך גם כן ברכת "שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה"

ובדין ברכת פירות ההדר, הנה ראשית כל יש לדון בזה מצד מה שהדבר ידוע כי הרבה מפירות ההדר אינם פירות טבעיים שנתקיימו מזמן בריאת העולם, אלא בני האדם במעשיהם הרכיבו כמה מיני פירות מין בשאינו מינו, עד שהגיעו לתוצרת הרצוייה מבחינתם. ולדוגמא פרי האשכולית, אינו פרי טבעי, אלא תולדתו מהרכבת תפוז ופומלה. ואף התפוזים עצמם, יש אומרים שאינם פרי טבעי אלא יצירתם על ידי הכלאת אילנות שונים (חושחש שהוא תפוז יערי, עם לימון וכדומה). ועל כן יש אומרים שאין לברך שהחיינו על פירות שכאלה, שעצם יצירתם היא נגד רצונו של הקדוש ברוך הוא שאסר עלינו את ההכלאה וההרכבה.

וכ"כ בספר הלכות קטנות, שאפשר שאין לברך שהחיינו על פרי מורכב, שכל דבר שנעשה על ידי בני אדם נגד רצון הבורא, איך יאמר ברכת שהחיינו עליו? וכן דעת עוד הרבה מרבתינו הפוסקים, וכן כתב הגאון רבנו יוסף חיים זצ"ל בספר בן איש חי (פר' ראה) שנהגו בבגדאד שלא לברך שהחיינו על פרתקאל (שהוא הפרי הידוע בינינו בשם תפוז, ובלשון ערבי בורתואל). אולם הגאון יעב"ץ תמה מאד על דברי ההלכות קטנות מכמה טעמים, ואחד מהם, שאם אמת הדבר שאין לברך שהחיינו על פרי מורכב, אם כן יהיה אסור גם כן לברך עליו ברכת בורא פרי העץ, שאיך שייך לברך את הבורא על דבר שנוצר נגד רצונו. ובעל כרחינו לומר, שמאחר שהתיר לנו הבורא לאכול מפירות אלה אחר שנוצרו באיסור, שוב אין פגם בדבר, ושייך לשבח את ה' על יצירת הפירות, וכן על כך שהחיינו וזיכנו לאכול מהם לראשונה בכל שנה. ואף שלכאורה יש לדון כי לדעת הפוסקים הסוברים שאין לברך על פרי מורכב, שהרי כלל גדול בידינו "ספק ברכות להקל", מכל מקום בדבר שנהגו לברך, אין אנו חוששים לספק ברכות כנגד המנהג, ומנהג ירושלים היה לברך ברכת שהחיינו על פרי התפוז, כמו שהעיד בספר חסד לאלפים, ועוד מגדולי האחרונים.

ועל כל פנים לגבי פירות ההדר, יש לנו טעם גדול לסמוך עליו ולברך שהחיינו על אכילתם, הואיל ולדעת הרבה פוסקים, כל מיני פירות ההדר הם מין אחד, ועל כן לא ברור הדבר שיש איסור בהרכבת האילנות, אתרוג, לימון, חושחש ואשכולית, אלו באלו. ולדעת מרן רבנו עובדיה יוסף שליט"א, (עי' בשו"ת יביע אומר ח"ה סי' יט, ובס' הליכות עולם ח"ב עמ' ר), מותר אף לומר לגוי להרכיב אילנות כאלה אלו באלו. ולפי זה בודאי שאין קיומם נגד רצון הבורא, ויש לברך עליהם ברכת שהחיינו, וכמנהג ירושלים משנים קדמוניות.

ולסיכום: האוכל מפירות הדר בפעם הראשונה באותה השנה, והפירות הם חדשים מאותה שנה, יברך ברכת שהחיינו בשעה שאוכל מהם לראשונה

הצדיק רבי מנדל מוויזניצא זצ"ל סיפר שחסידי אחד בא פעם לרב הקדוש, סנגורן של ישראל, רבי לוי יצחק מברדיצ'וב זצ"ל, וסח לפניו דאגתו, כי מצבו רע מאוד, והוא בעל החוב גדול, והעולם עדיין אינו יודע מזה, כי עד עתה היה איש עשיר, ועתה איבד את כספו בעסקים רעים, ועדיין לא נשמע בין החיים דבר אסונו. אמר לו הרב הקדוש: דעתי שתקנה שטר הגרלה, ואי"ה תושע מזה.

אמר לו החסיד: אמנם, איני מפקפק, חלילה, שהבטחת הרבי תתקיים, אך מי יודע מתי, שהרי דרך שטרי ההגרלות שכמה שנים עוברות לפעמים עד שיזכו, ובין כה וכה יתחילו בעלי החובות לנגוש אותי, וגם יש לי בת שהגיעה לפרקה ואני צריך להשיאה.

הבטיח לו רבי לוי יצחק, שהשי"ת יזמין לו במהרה מעות, גם קודם שיזכה בהגרלה.

החסיד קיים, כמובן, את דברי הצדיק וקנה שטר הגרלה. כאשר נסע לביתו, הגיע בדרך למלון אחד, ונטה לשם ללון. בלילה סר למלון שר גדול אחד שנסע במרכבה לדרכו, ואף הוא נתעכב ללון שם. בלילה חלם השר, כי במלון הזה נמצא עכשיו איש יהודי שיש לו שטר הגרלה שמזלו טוב, ועליו להשתדל להחליף את השטר שיש לו בשטר של היהודי, כי השטר של היהודי ודאי יזכה, ושלו אינו שווה כלום. וייקץ השר והנה חלום, וישן ויחלום שנית כזאת, אז עמד ממשכבו, וציווה למשרתו שיחקור אם יש כאן איזה יהודי זר, ואם הימצא ימצא יקרא אותו אליו. המשרת הלך ומצא את היהודי, והביאו לפני השר. שאלו השר אם יש לו שטר הגרלה, והשיבו שכן. אמר לו השר: גם אני יש תחת ידי שטר כזה, בוא נא ונחליף בינינו את השטרות, ואני אוסיף לך על שווי כמה זהובים.

סירב היהודי לעשות כן ואמר: הוסיף לו השר עד אלף זהובים ובלבד שיחליף עמו והיהודי עומד בסירובו. אז קם השר בחמתו, וציווה למשרתו שיקח מהיהודי את השטר בחזקה. המשרת עשה כן, תקף את היהודי והוציא ממנו בכוח את השטר, ומסר לשר. אמר השר ליהודי: בכל זאת איני רוצה לגזול אותך, ולכן הנני גותן לך את אלף הזהובים שהצעת לי לפניך, וגם את שטר ההגרלה שלי.

קיבל החסיד בעל כרחו את הכסף עם השטר של השר ואמר "גם זו לטובה"!!! ונסע לביתו והשיא את בתו בהרחבה. לא ארכו הימים, והשטר שמסר השר ליהודי בעל כרחו זכה בהגרלה סכום גדול. ונסע החסיד לברדיצ'וב, לקבל פני רבו. אמר לו הצדיק: ראיתי כי מזלך הושפל עד לעפר, והוכרחת לשלוח את בעל החלומות שידבר על לב השר שיחליף איתך את השטר שלו, כי ראיתי שהשטר שלו יזכה ולא שלך, ואלף הזהובים שהוסיף לך הוא, משום שאמרת כי אתה מוכרח תיכף להשיא את בתך, לכן מתחילה היתה לך ישועה קטנה, ואחרי כן באה הישועה הגדולה...

נסע החסיד לביתו, ונעשה עשיר גדול יותר משהיה בתחילה.

כשסיים הרב הצדיק מוויזניצא את הסיפור, אמר: לזה כיון הקב"ה באמרו ליעקב אינו "כי לא אעזבך עד אשר אם עשיתי את אשר דברתי לך", שלכאורה קשה: מאי "עד אשר עשיתי", וכי אחרי שיקיים הבטחתו יעזוב אותו? והלא אי אפשר להתקיים אפילו רגע אחד בלי השגחתו יתברך, אבל הפירוש הוא: אפילו עד שתבוא הישועה הגדולה גם כן לא אעזבם, ותהיה לך בינתיים ישועה קטנה. (מתוך הספר אמרי חן).

עלון זה יוצא בתרומת הגבירים היקרים החפצים בעילום שם, וברכתי שגורה להם, שה' ישלם פועלם, ותהי משכורתם שלמה מאת הבורא יתברך, העורך